

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Животовської Світлани Андріївни
«Кримінально-процесуальні повноваження керівника підрозділу детективів
Національного антикорупційного бюро України», подану до захисту на
здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за
спеціальністю 081 – «Право»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Функціонування спеціалізованої антикорупційної інституції потребує не лише належного нормативного визначення повноважень детектива і прокурора, а й чіткого врегулювання діяльності керівника підрозділу, який забезпечує організаційну цілісність досудового розслідування. У кримінальних провадженнях, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України, одночасно опрацьовуються значні масиви фінансової, документальної та електронної інформації, залучаються детективи різної спеціалізації, аналітичні, оперативні, оперативно-технічні й експертні підрозділи. За таких умов недоліки внутрішньої організації здатні вплинути на своєчасність процесуальних рішень, збереження доказової інформації та дотримання розумних строків.

Керівник підрозділу детективів НАБУ перебуває на перетині двох взаємопов'язаних площин. У межах внутрішньої організації він розподіляє навантаження, формує групи детективів, забезпечує ресурсне та інформаційне супроводження розслідувань. Водночас як керівник органу досудового розслідування він реалізує передбачені кримінальним процесуальним законом повноваження, наслідки яких стосуються конкретних кримінальних проваджень. Від правильного розмежування цих площин залежить збереження процесуальної самостійності детектива та недопущення дублювання процесуального керівництва прокурора.

Обрана тема набуває додаткової ваги з огляду на спеціальну підслідність Національного антикорупційного бюро України. Провадження щодо корупційних кримінальних правопорушень, учинених особами, які займають відповідальне або особливо відповідальне становище, часто мають багатоепізодний і міжрегіональний характер, супроводжуються міжнародним співробітництвом, дослідженням складних фінансових операцій та необхідністю забезпечити одночасність проведення кількох процесуальних дій. Це об'єктивно підвищує роль

керівника підрозділу в координації виконавців, однак не усуває вимоги щодо законодавчо визначених меж його участі.

Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України визначає загальні повноваження керівника органу досудового розслідування, проте не деталізує особливості їх реалізації у структурі Національного антикорупційного бюро України. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» також не містить цілісного визначення статусу керівника підрозділу детективів. Унаслідок цього частина організаційних рішень приймається на підставі загальних положень законодавства та внутрішніх актів, що актуалізує питання їх форми, перевірюваності, співвідношення з рішеннями детектива й прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

Дослідження С. А. Животовської спрямоване на розв'язання цієї наукової проблеми. Авторка не обмежилася аналізом установленого законом переліку повноважень, а зосередилася на їх правовій природі, функціональному призначенні, формах реалізації та можливих процесуальних наслідках. Такий напрям відповідає потребам науки кримінального процесу й практики організації досудового розслідування, оскільки дозволяє оцінити діяльність керівника підрозділу не ізольовано, а у взаємозв'язку з повноваженнями детектива, прокурора, слідчого судді та інших уповноважених осіб.

Наукова своєчасність роботи визначається також недостатнім рівнем комплексного опрацювання саме статусу керівника підрозділу детективів НАБУ. Попередні наукові дослідження переважно стосувалися процесуального становища слідчого, детектива, прокурора або керівника органу досудового розслідування загалом. Специфіка спеціалізованого антикорупційного органу, поєднання в діяльності детектива слідчих та оперативно-розшукових можливостей, а також постійна взаємодія з прокурором САП залишалися предметом фрагментарного аналізу.

Таким чином, тема дисертації є актуальною, відповідає сучасному стану розвитку кримінального процесуального законодавства та спрямована на вдосконалення організації досудового розслідування кримінальних правопорушень, підслідних Національному антикорупційному бюро України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Достовірність одержаних результатів забезпечена належно сформованою теоретичною, нормативною та емпіричною основою. Авторкою опрацьовано положення Конституції України, Кримінального процесуального кодексу України, законів України, які регулюють діяльність Національного антикорупційного бюро України, прокуратури та інших органів правопорядку, відомчі нормативні акти, судову практику й наукові праці з проблем досудового розслідування, доказування та процесуального статусу суб'єктів сторони обвинувачення.

Методологічний інструментарій відповідає предмету дослідження. За допомогою діалектичного та системного підходів діяльність керівника підрозділу

детективів розглянуто як елемент організації кримінального провадження. Формально-юридичний метод використано для аналізу положень кримінального процесуального та спеціального законодавства, а структурно-функціональний – для визначення призначення окремих груп повноважень. Порівняльно-правовий метод дозволив зіставити національну модель із підходами, застосованими у Франції, Румунії, Литві та Польщі.

Послідовність викладення матеріалу є загалом виправданою. Спочатку авторка розкриває стан наукової розробленості проблеми та місце керівника підрозділу детективів серед інших суб'єктів досудового розслідування, після чого переходить до дослідження його діяльності на початковому етапі, організації взаємодії та здійснення внутрішнього процесуального контролю. Завершальний розділ присвячено реалізації повноважень під час слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій.

Обґрунтованість висновків посилюється тим, що теоретичні положення співвіднесено з практичними ситуаціями, які виникають під час розподілу матеріалів, формування групи детективів, взаємодії з оперативними та аналітичними підрозділами, підготовки процесуальних дій, забезпечення режиму таємності, обігу електронних носіїв і відкриття матеріалів стороні захисту. Авторські рекомендації логічно впливають із установлених прогалин нормативного та відомчого регулювання.

Заслужовує підтримки підхід, за яким організаційно-процесуальна діяльність керівника підрозділу не ототожнюється ані з адміністративним управлінням персоналом, ані з прокурорським процесуальним керівництвом. Авторка послідовно проводить думку, що керівник забезпечує належний суб'єктний склад, строки, взаємодію та документальну простежуваність, проте не повинен підміняти детектива у визначенні тактики розслідування, оцінці доказів або прийнятті процесуального рішення.

Емпіричні матеріали використано не лише для ілюстрації сформульованих висновків, а й для виявлення проблем практичної реалізації повноважень. Результати опрацювання кримінальних проваджень, судових рішень, статистичних матеріалів та опитування представників практичної і наукової спільноти дали змогу зіставити нормативну модель із фактичною організацією роботи спеціалізованого підрозділу.

Наукова новизна одержаних результатів.

Наукова новизна дисертації визначається передусім комплексністю дослідження кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ як самостійної проблеми науки кримінального процесу. Сформульовані авторкою положення не повторюють загальну характеристику керівника органу досудового розслідування, а враховують інституційні особливості Національного антикорупційного бюро України та характер кримінальних проваджень щодо топкорупції.

До результатів, одержаних уперше, слід віднести авторське визначення кримінально-процесуальних повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ. У запропонованій дефініції поєднано нормативно встановлені можливості й обов'язки, організацію досудового розслідування, визначення належного суб'єкта його здійснення, забезпечення процесуальної форми, строків, законності та узгодженості дій детективів. Водночас у визначенні закріплено принципову межу – недопустимість підміни процесуальної самостійності детектива та повноважень прокурора.

Новим є обґрунтування змішаної правової природи досліджуваних повноважень. Авторка доводить, що вони реалізуються в межах організації роботи підрозділу, але здатні безпосередньо впливати на рух конкретного кримінального провадження та процесуальну придатність одержаних результатів. Це положення дозволяє відійти від спрощеного поділу діяльності керівника на суто адміністративну або суто процесуальну.

Науковий інтерес становлять критерії допустимої участі керівника підрозділу детективів у досудовому розслідуванні: організаційна необхідність, процесуальна нейтральність, документальна перевірюваність, дотримання меж повноважень інших суб'єктів і недопущення прихованого управлінського впливу. Сукупність зазначених критеріїв може використовуватися для оцінювання правомірності конкретного рішення або дії керівника.

Позитивно оцінюється функціональна класифікація повноважень, у якій виокремлено первинно-організаційні, розподільчі, координаційні, контрольні, гарантійні та документально-забезпечувальні повноваження. Така систематизація створює теоретичне підґрунтя для подальшого визначення процесуальної форми рішень керівника, меж їх обов'язковості та способів документування.

Практично спрямованою є пропозиція доповнити Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» окремою статтею, присвяченою керівнику підрозділу детективів. Положення про письмове оформлення організаційних рішень і заборону підміни процесуальної самостійності детектива мають на меті підвищити передбачуваність та перевірюваність внутрішнього впливу на хід досудового розслідування.

Удосконалено наукові положення щодо співвідношення компетенції керівника підрозділу детективів, детектива, прокурора САП і слідчого судді. Подальшого розвитку набули підходи до визначення ролі керівника на початковому етапі розслідування, під час взаємодії, залучення спеціалістів та експертів, проведення НСРД, виконання ухвал слідчого судді й відкриття матеріалів стороні захисту.

Повнота викладення результатів дисертації в наукових публікаціях.

Основні результати дослідження відображено у дев'яти наукових публікаціях, з яких чотири статті опубліковано у наукових фахових виданнях України, а п'ять праць мають апробаційний характер. Тематика статей відповідає структурі дисертації та охоплює формування стратегії досудового розслідування

на початковому етапі, участь керівника підрозділу детективів у проведенні слідчих (розшукових) дій, співвідношення його повноважень із функціями керівників інших органів досудового розслідування та зарубіжні моделі організації антикорупційних розслідувань.

Публікації розкривають основні положення наукової новизни й свідчать про послідовну апробацію результатів. Висновки, винесені на захист, не виходять за межі предмета опублікованих праць, а їх зміст узгоджується із загальними висновками дисертації.

Оцінка структури та змісту дисертації.

Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, списку праць здобувачки, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг становить 222 сторінки, основний текст – 168 сторінок, список використаних джерел містить 206 найменувань.

У вступі належно обґрунтовано вибір теми, сформульовано мету і завдання, визначено об'єкт, предмет та методи дослідження, наведено положення наукової новизни, практичне значення, відомості про апробацію і публікації. Мета роботи відповідає її змісту та полягає у формуванні науково обґрунтованих положень і практичних рекомендацій щодо реалізації повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ під час досудового розслідування.

У першому розділі визначено теоретико-методологічні засади досліджуваної проблеми. Авторка проаналізувала розвиток наукових уявлень про процесуальну самостійність слідчого, статус детектива і керівника органу досудового розслідування. Належну увагу приділено співвідношенню повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ з повноваженнями керівників інших органів досудового розслідування. Це дозволило виявити як загальні ознаки відповідного статусу, так і відмінності, зумовлені спеціальним призначенням Національного бюро.

У підрозділі, присвяченому зарубіжному досвіду, досліджено моделі Франції, Румунії, Литви та Польщі. Авторка виділяє прокурорсько-централізовану, прокуратурну антикорупційну та інституційно відокремлену моделі. Виправданим є висновок про недоцільність механічного запозичення іноземних рішень і можливість використання окремих засобів: письмового документування, прозорого розподілу функцій, контролю строків і перевірюваності організаційних рішень.

Другий розділ присвячено змісту повноважень керівника підрозділу детективів у кримінальному процесі. У підрозділі 2.1 розкрито його роль на початковому етапі досудового розслідування. Авторка звертає увагу на первинний рух заяв і повідомлень, визначення належності матеріалів до компетенції НАБУ, своєчасне визначення детектива або групи детективів та збереження інформації, яка може мати доказове значення.

У підрозділі 2.2 досліджено організацію взаємодії детектива з прокурором, оперативними, оперативно-технічними, аналітичними, експертними та іншими уповноваженими особами. Розмежування процесуальних і організаційних форм взаємодії є обґрунтованим: перші реалізуються через передбачені законом рішення та документи, другі – через планування, координацію, розподіл ресурсів і робочий обмін інформацією.

У підрозділі 2.3 авторка визначає зміст внутрішнього організаційно-процесуального контролю. Його призначення пов'язано із забезпеченням належного суб'єктного складу, дотриманням строків, рухом матеріалів, повнотою документування та виконанням законних доручень прокурора. Перевагою дослідження є послідовне відмежування такого контролю від прокурорського процесуального керівництва та судового контролю.

У третьому розділі розкрито участь керівника підрозділу детективів під час проведення процесуальних дій. Стосовно слідчих (розшукових) дій авторка обґрунтовує організаційне забезпечення складу виконавців, залучення спеціалістів, технічну фіксацію, контроль дотримання меж судового дозволу та збереження результатів. При цьому керівник не визнається безпосереднім виконавцем дії, якщо він особисто її не проводить.

Дослідження НСРД охоплює питання взаємодії детективів з оперативними та оперативно-технічними підрозділами, дотримання режиму таємності, строків, збереження матеріальних носіїв і подальшого процесуального використання результатів. Авторка слушно наголошує на опосередкованому характері участі керівника, який не набуває повноважень прокурора чи слідчого судді у процедурі ініціювання та санкціонування негласних заходів.

У підрозділі 3.3 систематизовано інші процесуальні дії, які забезпечують рух і завершеність досудового розслідування: визначення групи детективів, залучення спеціаліста, перекладача та експерта, виконання ухвал слідчого судді, розгляд клопотань, контроль строків, відкриття матеріалів стороні захисту й обіг електронних носіїв. Такий підхід дозволяє оцінити діяльність керівника не лише під час безпосереднього отримання доказів, а й на етапі забезпечення їх процесуальної придатності.

Загальні висновки відповідають поставленим завданням, узагальнюють результати кожного розділу та містять пропозиції щодо вдосконалення законодавства і відомчого регулювання. Додатки включають матеріали емпіричного дослідження та проекти нормативних змін.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.

Теоретичне значення роботи полягає у розвитку положень про статус керівника органу досудового розслідування, процесуальну самостійність детектива, внутрішню організацію сторони обвинувачення та межі впливу службового керівника на конкретне кримінальне провадження. Запропонована авторкою модель може бути використана в подальших дослідженнях діяльності керівників спеціалізованих слідчих підрозділів.

Практичне значення пов'язане з можливістю застосування висновків у діяльності Національного антикорупційного бюро України та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Рекомендації щодо письмового оформлення організаційних рішень, розподілу функцій у групі детективів, забезпечення взаємодії, контролю строків і збереження електронних матеріалів спрямовані на зменшення процесуальних ризиків.

Нормотворчі пропозиції можуть бути враховані під час удосконалення Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», Кримінального процесуального кодексу України та відомчих актів. Матеріали дисертації придатні для використання в освітньому процесі під час викладання кримінального процесу, організації досудового розслідування та спеціальних курсів з антикорупційної діяльності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Позитивна оцінка дисертаційної роботи не виключає необхідності обговорення окремих положень, які потребують додаткової аргументації або можуть стати предметом наукової дискусії під час публічного захисту:

1. У назві дисертації, авторській дефініції та в тексті першого розділу послідовно використовується словосполучення «кримінально-процесуальні повноваження». Водночас чинний Кримінальний процесуальний кодекс України та значна частина сучасної наукової літератури оперують прикметником «кримінальний процесуальний». У підрозділах 1.1–1.2 (с. 24–48) доцільно було б докладніше обґрунтувати термінологічний вибір авторки та розмежувати поняття «повноваження», «компетенція», «функції» і «процесуальний статус». Це дозволило б точніше визначити, чи охоплює авторська категорія лише юридично закріплені права й обов'язки або також організаційні можливості, що впливають із внутрішньої структури НАБУ.

2. У підрозділі 1.3 (с. 49–65) здійснено порівняння моделей Франції, Румунії, Литви та Польщі. Авторка слушно застерігає від механічного запозичення іноземного досвіду, однак сформульовані рекомендації переважно стосуються загальних засобів документування, контролю строків і розподілу функцій. Для посилення прикладного значення порівняльного аналізу доцільно було б визначити єдині критерії зіставлення відповідних моделей: інституційне підпорядкування органу, суб'єкта прийняття ключових процесуальних рішень, обсяг внутрішнього контролю, порядок вирішення конфліктів компетенції та механізми відповідальності керівника. На цій основі варто чіткіше пояснити, які конкретні елементи кожної моделі сумісні з національним співвідношенням повноважень НАБУ і САП.

3. У підрозділі 2.2 (с. 88–104) докладно охарактеризовано організацію взаємодії детектива з прокурором САП, оперативними, аналітичними, оперативно-технічними й експертними підрозділами. Водночас недостатньо розкрито порядок дій у разі виникнення розбіжностей між організаційним рішенням керівника підрозділу, процесуальною позицією детектива та письмовою вказівкою

прокурора. Потребує конкретизації, хто і в якій формі має фіксувати відповідну розбіжність, яким є порядок її невідкладного вирішення та чи може керівник змінювати склад групи детективів у ситуації такого конфлікту. Висвітлення цього алгоритму поглибило б положення про взаємодію та водночас посилило гарантії процесуальної самостійності детектива.

4. У положеннях наукової новизни та загальних висновках (с. 165–168) запропоновано класифікацію повноважень на первинно-організаційні, розподільчі, координаційні, контрольні, гарантійні та документально-забезпечувальні. Такий поділ є змістовним, проте окремі групи частково перетинаються. Зокрема, документування супроводжує реалізацію майже кожного повноваження, контрольні дії можуть одночасно мати гарантійне призначення, а визначення групи детективів поєднує розподільчу та первинно-організаційну функції. Доцільно пояснити, чи є запропоновані групи взаємовиключними, за яким правилом конкретне повноваження відноситься до однієї з них і чи не варто побудувати багаторівневу класифікацію з основними та забезпечувальними повноваженнями.

5. У підрозділі 3.3 (с. 149–160) до сфери організаційно-процесуальної участі керівника віднесено забезпечення належного обігу електронних носіїв і відкриття матеріалів стороні захисту відповідно до ст. 290 КПК України. Водночас робота не містить достатньо деталізованої моделі збереження цілісності цифрових доказів на рівні підрозділу. Доцільно було б визначити роль керівника у забезпеченні фіксації контрольних сум, створенні робочих і резервних копій, веденні журналів доступу, документуванні передачі носіїв між детективом, спеціалістом та експертною установою, а також перевірці повноти відкриття цифрових матеріалів стороні захисту. Така конкретизація особливо необхідна для проваджень НАБУ, у яких електронна інформація нерідко становить значну частину доказової бази.

Наведені зауваження мають дискусійний та рекомендаційний характер, не заперечують наукової цінності одержаних результатів і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Дотримання вимог академічної доброчесності.

Ознайомлення з текстом дисертації та науковими публікаціями С. А. Животовської не дає підстав стверджувати про порушення академічної доброчесності. Використані наукові положення, нормативні матеріали та висновки інших авторів супроводжуються відповідними посиланнями. Ознак академічного плагіату, фабрикації або фальсифікації результатів не встановлено. Робота має самостійний і завершений характер.

Загальний висновок.

Дисертація Животовської Світлани Андріївни «Кримінально-процесуальні повноваження керівника підрозділу детективів Національного антикорупційного бюро України» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, у якій розв'язано актуальне наукове завдання щодо визначення змісту, правової природи,

функціонального призначення та меж реалізації повноважень керівника підрозділу детективів НАБУ.

Одержані результати характеризуються науковою новизною, належним рівнем обґрунтованості та практичною спрямованістю. Структура роботи відповідає поставленим завданням, висновки ґрунтуються на достатній теоретичній, нормативній та емпіричній основі, а основні положення повно відображено у наукових публікаціях здобувачки.

За змістом, обсягом, науковим рівнем і оформленням дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка – Животовська Світлана Андріївна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**доцент кафедри кримінального процесу
Національного університету
«Одеська юридична академія»
кандидат юридичних наук,
доцент**

Анастасія ПІДГОРОДИНСЬКА

Підпис Анастасії ПІДГОРОДИНСЬКОЇ засвідчую.

**Ректор Національного університету
«Одеська юридична академія»,
професор**

Олег ТОДОЩАК

«03» серпня 2026 р.